

Інформаційна довідка щодо наявних проблем готовності системи виплати житлових субсидій*

Вступ

В Україні оплата комунальних платежів, зокрема й послуг із центрального опалення, постачання газу та електроенергії, була і залишається істотною фінансовою проблемою для більшості населення країни.

Здійсненні за попередні роки заходи щодо дерегуляції електроенергетики та запровадження ринкових механізмів у процес постачання комунальних послуг не супроводжувалися зрозумілим і ефективним механізмом державного контролю за економічним обґрунтуванням цін на енергоносії та забезпечення засад функціонування вільних ринків у сфері комунальних послуг, що обумовили різке зростання цін і вплинули на рівень бідності.

Відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про ціни і ціноутворення»¹ Кабінет Міністрів послідовно вживає заходи щодо забезпечення соціальних гарантій населенню, насамперед малозабезпеченим сім'ям, шляхом запровадження системи компенсаційних виплат у зв'язку зі зростанням цін. Не є виключенням із цього правила й сфера житлово-комунальних послуг. До того ж, згідно з Угодою про асоціацію з ЄС (ст. 337, 338) держава має передбачати механізми захисту споживачів від нечесних методів ціноутворення, а також сприяти проведенню заходів щодо енергоефективності та енергозбереження².

Одним із заходів соціального захисту малозабезпечених верств населення – споживачів житлово-комунальних послуг – є призначення житлових субсидій, запроваджених постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 р. № 848 «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» (зі змінами)³.

Військова агресія РФ обумовила зростання вразливості майже всіх груп населення України до різних форм бідності. Міжнародна методологія визначає житловий фактор одним із чинників бідності, оскільки: по-перше, вирішення житлового питання шляхом оренди житла підвищує ризики бідності (для України це занадто відчутний чинник, враховуючи що кількість внутрішньо переміщених осіб обраховується мільйонними показниками); по-друге, зростання тарифів на житлово-комунальні послуги, зокрема через високі світові ціни на енергетичні ресурси автоматично збільшує частку витрат

¹ Про ціни і ціноутворення: Закон України № 5007-VI від 21 червня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>

² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text1

³ Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива: постанова Кабінету Міністрів України № 848 від 21 жовтня 1995 р. (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF#Text>

домогосподарств на їх покриття. Фактично в умовах воєнного стану в Україні набув поширення феномен раптової бідності через втрату житла, майна та джерел для існування.

Отже, питання забезпечення надання безповоротної адресної державної соціальної допомоги (житлових субсидій) вразливим споживачам житлово-комунальних послуг не тільки актуалізувалося, а й зазнало нових викликів, досвід вирішення яких відсутній у практиці зарубіжних країн.

Основні аспекти проблеми

Враховуючи попередню практику призначення та виплати житлових субсидій можна виокремити найсуттєвіші аспекти проблеми.

Економічний аспект. Ціноутворення на енергоресурси й комунальні послуги є визначальним елементом у формуванні систем виплат житлових субсидій. У період воєнного стану більшість ринкових механізмів зупинені. Втім, з метою забезпечення виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції доцільно врахувати попередні помилки й бути готовими до відновлення ринкових механізмів та запровадження їх у сферу постачання комунальних послуг.

Україна як член Енергетичного Співтовариства імплементувала до національного законодавства Директиви 72, 73 ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електричної енергії та природного газу (Третій енергетичний пакет, який передбачає низку заходів, зосереджених у трьох ключових галузях: функціонування роздрібних ринків, роль регулюючих органів та захист споживачів)⁴. Директивами та Регламентами встановлені загальні правила функціонування енергетичних ринків, роль та функції всіх учасників, а також певні рамки, в яких можуть діяти уряди країн-членів. У названих актах пропонується комплексне вирішення можливих соціальних проблем, що зазвичай виникають під час запровадження ринків енергоресурсів, які доцільно враховувати та застосовувати в національній практиці.

Криза «житлово-комунальних тарифів», яка виникла в Україні на початку 2021 року й обумовила соціальну напругу через значне зростання цін на газ та електроенергію, довела, що комплекс законодавчих заходів, включаючи підзаконні нормативно-правові акти, які встановлюють порядок взаємодії між споживачами послуг та постачальниками, потребує удосконалення, не порушуючи конкурентного ринкового середовища, але забезпечуючи контроль за функціонуванням ринків. Варто зазначити, що незалежність національного регулятора⁵ не позбавляє Уряд обов'язків здійснювати національну політику в цій сфері та забезпечувати дотримання виконання державою соціальних функцій.

Згідно зі статтею 3 Закону «Про житлово-комунальні послуги»⁶ державна політика у сфері житлово-комунальних послуг ґрунтується, зокрема, на

⁴ Директива 2009/72/ЄС та Директива 2009/73/ЄС. URL: <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers/market-legislation/en/topics>

⁵ Про державне регулювання у сфері комунальних послуг : Закон України № 2479-VI від 9 липня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-17#Text>

⁶ Про житлово-комунальні послуги : Закон України № 2189-VIII від 9 листопада 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>

принципі регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги у випадках, визначених законом, з урахуванням досягнутого рівня соціально-економічного розвитку, природних особливостей відповідного регіону та технічних можливостей.

Одним із механізмів, що поєднує ринкові та соціальні складові у сфері ціноутворення на житлово-комунальні послуги, є створення умов для вибору постачальника, що призводить до значного розширення тарифних пропозицій та переходу споживачів на більш дешевий тариф через зміну постачальника. Активні заходи в цьому напрямку мали суттєвий успіх, але призупинилися через військову агресію РФ.

Запровадження енергетичного ринку передбачає покладання на національного регулятора⁷ обов'язку визначати обґрунтованість цін на енергоресурси. Завдання Уряду полягає у створенні необхідного та доступного інформаційного простору щодо ціноутворення, зручності зміни постачальників та ін.

Варто звернути увагу, що практика часткового регулювання цін на енергію для кінцевого споживача досі є поширеною в європейських країнах попри те, що втручання держави з метою коригування вартості є неприпустимим і суперечить правилам вільного ринку. Водночас, контроль з боку ЄС за впровадженням ринкових відносин в енергетиці України здійснює Секретаріат Енергетичного Співтовариства, з яким у майбутньому необхідно більш детально узгоджувати певні дії щодо меж регулювання цін. Необхідно забезпечити на законодавчому рівні «механізми залучення» Антимонопольного комітету України до контролю в енергетичній сфері (запровадження нових методів регулювання, спрямованих на контроль природних монополій), а також посилення захисту прав споживачів комунальних послуг.

Соціальний аспект. Лібералізація вітчизняного енергетичного ринку, на прикладі країн ЄС, має передбачати не тільки заходи, спрямовані на створення вільного та конкурентного середовища, а й забезпечувати дотримання виконання державою соціальних функцій із захисту найбільш вразливих споживачів, які через об'єктивні причини не здатні забезпечити свої базові енергетичні потреби.

Регулювання тарифів для малозабезпечених груп споживачів є окремим питанням, яке не слід змішувати з регулюванням тарифів для всіх інших груп споживачів. За висновками ECRB (Регулятивної ради енергетичного співтовариства) для захисту вразливих споживачів необхідно застосовувати альтернативні підходи, відмінні від методів регулювання цін для кінцевих споживачів.

У кризові періоди посилюється проблема «енергетичної бідності» (energy poverty)⁸. Це поняття не має формального визначення ні у законодавстві ЄС, ні у національному. Найближчим до нього у національному законодавстві є поняття

⁷ Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України № 1540-VIII від 22 вересня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text>

⁸ Pye S., Dobbins S., Baffert C., Brajkovic J., Grgurev I., Miglio D. R. and Deane P. (2015). Energy Poverty and Vulnerable Consumers in the Energy Sector Across the EU: Analysis of Policies and Measures London. URL: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/INSIGHT_E_Energy%20Poverty%20-20Main

«вразливі споживачі». Цей термін запроваджений законами про ринки природного газу⁹ та електричної енергії¹⁰. Загалом, під «вразливими споживачами» слід розуміти побутових споживачів, визначених у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку, як тих, хто має право на передбачені законом підтримку для відшкодування витрат на оплату газу, спожитої електричної енергії та/або захист від відключення в певні періоди. Варто зазначити, що «гарантії захисту від відключення» газу в певні періоди не увійшли до змісту правової категорії «вразливі споживачі».

Крім того, не слід ототожнювати «вразливість» і «енергетична бідність». Загальною ознакою для визначення вразливих споживачів є те, що вони не здатні забезпечувати себе і свою сім'ю внаслідок об'єктивних умов нестачі коштів (постійної або тимчасової) та потребують системи заходів підтримки з боку держави. Більш того, держава має гарантувати належний захист вразливих споживачів і, серед іншого, заборону відключення вказаних споживачів у критичні моменти, зокрема у зимовий період¹¹.

Визначення енергетичної бідності залежить від середніх економічних показників і кліматичних умов конкретної країни або регіону. Для встановлення енергетичної бідності застосовується порогове значення – максимально допустима доля доходу домогосподарств, спрямована на оплату енергоспоживання. Також підлягає визначенню мінімальний обсяг споживання, достатній для задоволення базових потреб.

Правова невизначеність явища «енергетична бідність» та проблеми, з якими його асоціюють, є в кожній країні. Як правило, розмір частки сукупного доходу домогосподарства або особи встановлюється на рівні 10 % від сукупного доходу¹². В Україні для визначення енергетичної бідності застосовується критерій, за яким приймається рішення про надання або відмову у наданні субсидій: перевищення витрат домогосподарства на житлово-комунальні послуги у межах 15 % сукупного доходу (згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 247 від 25.03.2020 р., до завершення карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і місяця, що настає за місяцем, у якому відмінено карантин, замість 20 % базової норми плати за житлово-комунальні послуги застосовується 15 %).

Європейська практика застосовує різноманітні механізми захисту вразливих споживачів, більшість із яких передбачена й національним законодавством: обмеження відключень через несплату, пільгові тарифи на енергоресурси та адресні соціальні виплати вразливим категоріям громадян,

⁹ Про ринок природного газу: Закон України № 329-VIII від 9 квітня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text>

¹⁰ Про ринок електричної енергії: Закон України № 2019-VIII від 13 квітня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>

¹¹ ст. 3(3) Директиви 2009/72/ЄС. URL: <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers/market-legislation/en/topics/markets-and-consumers/market-legislation/en/topics/>

¹² URL: [https://www.research.manchester.ac.uk/portal/en/publications/definitions-andindicators-of-energy-overty-across-theeu\(aa33a5c9-f50b-4ac2-bea5-eddd3140ee23\)](https://www.research.manchester.ac.uk/portal/en/publications/definitions-andindicators-of-energy-overty-across-theeu(aa33a5c9-f50b-4ac2-bea5-eddd3140ee23))

безкоштовні базові пакети енергоресурсів, безкоштовна заміна неефективних газових і електричних приладів та інші.

Основними способами захисту вразливих споживачів, які передбачені законодавством України, є: пільгові ціни й тарифи на енергоресурси, адресні соціальні виплати, пільгове кредитування на купівлю енергозберігаючих матеріалів та енергоефективного обладнання. Найбільш поширеними в Україні є пільги та субсидії. Законодавство містить групу норм, які визначають категорії споживачів, до яких застосовується механізм соціального захисту у вигляді пільг¹³ з урахуванням середньомісячного доходу. Дія цього Порядку поширюється також на осіб, які мають право на пільги за соціальною ознакою та без урахування доходу, на підставі 11 законів. Загалом, правові положення про надання пільг, зокрема за професійною ознакою, у сфері житлово-комунальних послуг, потребують масштабної інвентаризації норм чинного законодавства.

З точки зору вдосконалення системи соціального захисту проти енергетичної бідності, Україна стикається з тими ж проблемами, що і країни-члени ЄС. Бажаним є чітке розмежування заходів боротьби з енергетичною бідністю від загальної системи соціальної підтримки домогосподарств із низькими доходами. Намагаючись оплатити комунальні послуги, громадяни починають економити на інших потребах (харчуванні, потребах дітей, транспорті, освіті)¹⁴.

Ефективними вважаються заходи, які збільшують сукупний дохід. Формами такої допомоги є надання соціального житла, що має належний рівень енергоефективності, або монетарна підтримка на оплату всіх рахунків, що включає енергетичні та комунальні послуги. На рівні національних енергетичних ринків поширеними залишаються субсидії на оплату рахунків за енергетичні послуги або встановлення певних пільгових тарифів на постачання. Не стала виключенням у цьому питанні й Україна.

Організаційно-правовий аспект. Ефективність правового забезпечення й функціонування програм житлових субсидій певною мірою залежить від узгодженості системи нормативно-правових актів щодо порядку надання та умов їх призначення.

З моменту запровадження житлових субсидій механізм надання цього виду соціальної допомоги зазнав численних змін і продовжує трансформуватися, зокрема у зв'язку із запровадженням воєнного стану. Аналіз правового генезису вказаного виду соціальної допомоги дозволяє зазначити таке: спочатку складна й зарегульована програма поступово перейшла до спрощеного порядку призначення субсидій та запобігання зловживань з боку сімей, які не мали права на таку допомогу.

Вже за перші роки функціонування системи житлових субсидій зміни торкнулися переліку послуг, на які надаються субсидії, критеріїв їх отримання,

¹³ Порядок надання пільг окремим категоріям громадян з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2015-%D0%BF#Text>

¹⁴ Sian Jones. Social causes and consequences of energy poverty. *Energy poverty handbook*. 2016. P. 21–35. URL: <http://meszerics.eu/pdf/energy-poverty-handbook-online.pdf>

методики обчислення сукупного доходу сім'ї, який дає право на отримання субсидій, та порядку призначення субсидій окремим категоріям громадян.

Значними в процесі реформування механізму надання житлових субсидій стали зміни, започатковані постановою Кабінету Міністрів України № 409 від 06.08.2014 р. «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування»¹⁵. Встановлені нові соціальні норми житла (зменшено на одну особу з 21 кв. м до 13,65 кв. м та збільшено на сім'ю з 10,5 кв. м до 35,22 кв. м) та визначені соціальні нормативи споживання природного газу, централізованого водопостачання, збільшено норму споживання електричної енергії.

Для спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 року № 475, яка і до теперішнього часу залишається базовою у системі нормативно-правових актів з питань надання житлових субсидій (складається з 10 актів). Серед новітніх – постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 р. «Деякі питання надання пільг та житлових субсидій в умовах воєнного стану»¹⁶, якою передбачено автоматичне нарахування житлових субсидій на неопалювальний період з 1 травня 2022 року всім домогосподарствам, які отримували субсидію в опалювальному періоді 2021–2022 років, крім тих домогосподарств, які звертаються за призначенням субсидії на придбання твердого пічного побутового палива (вугілля).

На період дії воєнного стану та на один місяць після його завершення скасовано обов'язок отримувачів житлової субсидії повідомляти департамент соціального захисту населення протягом 30 днів про виникнення обставин, що можуть вплинути на розмір субсидії. Крім того, житлова субсидія може бути призначена за наявності заборгованості зі сплати аліментів, що виникла в період дії воєнного стану в Україні, а також у випадку придбання іноземної валюти для оплати медичних або освітніх послуг.

Відповідно до законодавства житлові субсидії й пільги на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива й скрапленого газу призначаються та надаються органами соціального захисту населення за місцем проживання громадян. При зміні місця проживання особа має повідомити орган соціального захисту населення, у якому перебувала на обліку, для припинення надання виплат, із наступним зверненням до органу соціального захисту населення за новим місцем проживання для переведення отримання виплати, що займає певний час (від кількох тижнів до кількох місяців).

Ураховуючи масштаби внутрішньої міграції у зв'язку з бойовими діями та факт, що оригіналом поданих документів та виплатних документів є паперова форма, Міністерство соціальної політики України пропонує оновити механізм

¹⁵ Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування : постанова Кабінету Міністрів України № 409 від 06.08.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-2014-%D0%BF#Text>

¹⁶ Деякі питання надання пільг та житлових субсидій в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України № 462 від 19 квітня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2022-%D0%BF#Text>

призначення субсидій і пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу. Наразі розроблено проект постанови, якою пропонується змінити порядок призначення субсидій. На думку фахівців Міністерства, запропоновані проектом положення дозволять посилити захист права громадян отримувати такі виплати.

До новацій слід віднести:

- призначення субсидій і пільг через Пенсійний фонд України. Використання ІТ-систем Пенсійного фонду дозволить прийняти документи громадян на отримання житлових субсидій і пільг у будь-якій точці України. Наприклад, субсидію для громадян, які проживали в Херсонській чи Запорізькій області, можна буде призначити у Львові чи Вінниці. Зазначене не впливає на діючих отримувачів пільг та житлових субсидій, які не змінювали місце проживання, а для осіб, які вимушено змінили місце проживання у зв'язку з бойовими діями, передбачається можливість звернутися з питання призначення житлової субсидії чи надання пільг до органів Пенсійного фонду України, а також до ЦНАП або онлайн – до місцевих органів (через додаток «Соціальна громада»);

- автоматизація процесу нарахування й виплати пільг та житлових субсидій. Збереження даних громадян, що є умовою для призначення й отримання житлових субсидій і пільг. Документи зберігатимуться в електронній формі, що забезпечить захист інформації, максимальну інформаційну взаємодію з державним реєстром пошкодженого та знищеного майна та з іншими державними реєстрами;

- запровадження екстериторіального принципу призначення й надання житлових субсидій і пільг та прийому громадян з цих питань аналогічно тому, як це передбачено для звернень з пенсійних питань. Функції щодо внесення інформації про осіб, які мають право на пільги, до Єдиного державного автоматизованого реєстру та адміністрування Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій також будуть передані органам Пенсійного фонду України. При цьому їм будуть передані бази даних і паперові справи одержувачів пільг та житлових субсидій. Це особливо актуально в умовах воєнного стану, коли окремі органи соціального захисту населення, зокрема на тимчасово окупованих територія та в зоні проведення активних бойових дій, не працюють, велика кількість громадян спішно покинули місця постійного проживання через бойові дії. У громадян виникає необхідність звертатися з питанням призначення житлової субсидії чи надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу за місцем тимчасового перебування;

- централізація процесів нарахування та виплати пільг та житлових субсидій з метою їх автоматизації, що дозволить спростити й пришвидшити відповідні процеси та уникнути подвійного нарахування виплати.

Отже, запровадження екстериторіального принципу прийому громадян та централізація виплати дозволять забезпечити соціальною підтримкою відповідні категорії громадян незалежно від місця їхнього проживання й звернення за допомогою.

Водночас слід звернути увагу, що змінюється тільки орган, який адмініструватиме в подальшому питання надання пільг і житлових субсидій, і це не вплине на одержувачів таких виплат або їх розмір. Громадяни, як і раніше, одержуватимуть виплату на свій банківський рахунок або через пошту.

На виконання Закону України «Про житлово-комунальні послуги», яким визначено, що пільги на оплату житлово-комунальних послуг і житлові субсидії виплачуються споживачу в грошовій формі в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, планується завершити реформу монетизації пільг і житлових субсидій, передбачивши надання з грудня 2022 року пільг на оплату житлово-комунальних послуг їх одержувачам виключно в грошовій готівковій формі виплати (житлові субсидії виплачуються населенню виключно у готівковій формі з травня 2021 року).

Після передачі органам Пенсійного фонду України функції надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг пропонується надавати ці пільги отримувачам лише в грошовій готівковій формі шляхом перерахування коштів на рахунок в уповноваженому банку, або виплати коштів через відділення організації, що здійснює виплату й доставку пенсії та грошової допомоги, або перерахування на рахунок в АТ «Ощадбанк», який відкриватиметься органом Пенсійного фонду України без подання заяви пільговиком. Це дозволить відмовитися від досить складного механізму адміністрування надання пільг у грошовій безготівковій формі через АТ «Ощадбанк». Кошти пільг виплачуватимуться безпосередньо пільговикам, які будуть самостійно сплачувати вартість фактично спожитої ними послуги з урахуванням виплаченої їм готівкою пільги. При цьому зекономлені кошти пільговики матимуть можливість витратити на власні потреби.

Проектом постанови передбачено зміни до порядку надання житлових субсидій з урахуванням особливостей сьогоденного економічного та воєнного стану в Україні. Так, право на отримання житлової субсидії будуть мати особи, які: мають у власності декілька житлових приміщень / будинків, право власності на які набуто шляхом успадкування або таке житло перебуває на тимчасово окупованій території чи у зоні проведення бойових дій або зруйноване; належать до складу домогосподарства і перебувають за кордоном у період дії воєнного стану в Україні. Крім того, враховуючи економічне становище й ситуацію на ринку праці, пропонується при розрахунку розміру житлової субсидії громадянам, які втратили роботу в період дії воєнного стану в Україні і зареєстровані в цей період у службі зайнятості як безробітні та отримують допомогу по безробіттю, не враховувати раніше отриману заробітну плату, натомість враховувати розмір призначеної допомоги по безробіттю¹⁷.

Висновки

Підтримуючи ряд новацій, відзначимо, що окремі пропозиції є дискусійними та потребують обговорення, враховуючи правову природу

¹⁷ Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про надання житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу Пенсійним фондом України». URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/781/>

житлової субсидії як соціальної допомоги, що має яскраво виражений адресний характер.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*